ĐẶC ĐIỂM TƯƠNG ĐỒNG TRONG TÍN NGƯỠNG DÂN GIAN THỜ GIA THẦN Ở NAM BỘ VIỆT NAM VÀ MIỀN TRUNG THÁI LAN

NGUYỄN HIẾU TÍN
Khoa Khoa học xã hội và Nhân văn,
Trường Đại học Tôn Đức Thắng

Nhận bài ngày 20/4/2025. Sửa chữa xong 28/4/2025. Duyệt đăng 07/5/2025.

Abstract

This article highlights similarities in the folk belief of household deity worship in Southern Vietnam and Central Thailand. Despite cultural differences, both regions venerate guardian spirits such as Thổ Công, Táo Quân, Ông Địa, Thần Tài (Vietnam), and Chao Thi Ban, Phra Phum (Thailand). These deities symbolize protection, good fortune, and prosperity. Worship rituals take place at household altars, courtyards, or small shrines, reflecting a blend of Buddhist influences and indigenous traditions. In both cultures, these deities serve as intermediaries between humans and the spiritual world. These similarities reflect shared spiritual needs and regional cultural exchange.

Keywords: *Folk belief, household deities, Tho Cong, Tao Quan, Ong Dia, Than Tai, Phra Phum.*

1. Đặt vấn đề

Trong không gian tín ngưỡng dân gian Đông Nam Á, thờ cúng gia thần thể hiện rõ mối liên kết giữa con người và thế giới siêu nhiên. Dù khác biệt về ngôn ngữ, văn hóa hay tôn giáo, nhiều cộng đồng trong khu vực vẫn chia sẻ niềm tin vào sự hiện diện của các vị thần bảo hộ cư ngụ trong đời sống thường nhật - từ căn bếp, sân vườn đến cửa nhà. Tại Nam Bộ Việt Nam, Ông Địa, Thần Tài, Táo Quân là hiện thân của phúc lộc và bản sắc địa phương; trong khi ở miền Trung Thái Lan, Phra Phum và Chao Thi Ban đóng vai trò tương tự trong đời sống tâm linh. Sự tương đồng này, dù giữa hai vùng địa lý cách biệt, gợi mở về quá trình giao lưu văn hóa, nhu cầu tín ngưỡng phổ quát và chiều sâu bản thể học. Việc nghiên cứu các điểm tương đồng trong tín ngưỡng thờ gia thần không chỉ giúp làm sáng tỏ bản chất của tín ngưỡng dân gian mà còn góp phần định hình cái nhìn liên văn hóa về căn tính con người Đông Nam Á trong mối quan hệ giữa truyền thống, tâm linh và không gian sống.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cơ sở hình thành tín ngưỡng thờ gia thần ở Nam Bộ Việt Nam và miền Trung Thái Lan

Tín ngưỡng thờ gia thần ở Nam Bộ Việt Nam và miền Trung Thái Lan hình thành từ sự giao thoa giữa môi trường văn hóa - xã hội, tôn giáo và hệ thống tín ngưỡng bản địa. Cả hai khu vực đều chịu ảnh hưởng sâu sắc từ các nền văn minh lớn như Trung Hoa và Ấn Độ, trong bối cảnh cư dân chủ yếu sống bằng nông nghiệp, coi trọng sự bảo hộ của thần linh trong đời sống thường nhật. Ở Việt Nam, người dân mong cầu sự che chở để mùa màng bội thu; còn ở Thái Lan, gia thần gắn liền với việc giữ gìn sự thanh tịnh và phúc lộc cho không gian sống. Phật giáo khi du nhập đã không xóa bỏ mà hòa nhập với tín ngưỡng bản địa, làm sâu sắc thêm nghi lễ thờ cúng. Ở cả hai vùng, các vị thần không chỉ được xem là hộ pháp mà còn là trung gian nối con người với thế giới siêu linh, nơi có sự hiện diện của Phật, Bồ tát [9]. Đồng thời, hệ thống gia thần ở cả hai nước đều chịu ảnh hưởng mạnh mẽ từ tín ngưỡng nông nghiệp và truyền thống thần thoại của Trung Hoa - Ấn Độ, thể hiện qua các hình tượng như Thổ Công, Táo Quân (Việt Nam) hay Chao Thi Ban, Phra Phum (Thái Lan). Theo Kitiarsa, P. (2005) [4], gia thần không chỉ là biểu tượng bảo vệ mà còn phản ánh mối quan hệ

Email: nguyenhieutin@tdtu.edu.vn

hài hòa giữa con người, tự nhiên và thần linh, một đặc trưng phổ quát trong thế giới quan tâm linh của cư dân Đông Nam Á.

2.2. Hệ thống các vị gia thần phổ biến và chức năng tâm linh tương đồng

2.2.1. Ông Địa, Thần Tài, Táo Quân (Việt Nam)

Trong tín ngưỡng dân gian Nam Bộ, Ông Địa, Thần Tài và Táo Quân là ba vị gia thần phổ biến, hiện diện gần như trong mọi gia đình. Ông Địa tượng trưng cho đất đai, sự an cư và bình an, thường được thờ cùng Thần Tài - vị thần biểu trưng cho tiền bạc, buôn bán hanh thông. Theo khảo sát gần đây, gần 90% hộ kinh doanh tại Nam Bộ đều lập bàn thờ Ông Địa - Thần Tài ở góc nhà, quay mặt ra cửa chính. Táo Quân, vị thần cai quản bếp núc, gắn với lễ cúng 23 tháng Chạp âm lịch, biểu thị cho sự no đủ, hạnh phúc gia đình. Những vị thần này đều gắn liền với đời sống thường nhật, phản ánh mối quan tâm thực tế của người dân: đất đai - lộc tài - lửa bếp. Họ không chỉ là "người giữ nhà" mà còn là linh hồn văn hóa của một vùng đất, biểu trưng cho niềm tin rằng thần linh hiện diện trong từng góc nhỏ đời sống, chứ không phải xa vời nơi thánh điện.

2.2.2. Phra Phum, Chao Thi Ban (Thái Lan)

Ở miền Trung Thái Lan, các vị gia thần chủ yếu là Phra Phum (พระภูมิ) - thần hộ mệnh của đất đai và Chao Thi Ban (เจ้าที่บ้าน) - nữ thần trông coi nhà cửa và khu vườn. Phra Phum thường được thờ trong các ngôi nhà nhỏ gọi là San Phra Phum (ศาลพระภูมิ), đặt ở ngoài sân, trên trụ cao, quay về hướng cát. Theo Tambiah, S. J. (1970), Phra Phum được tin là linh hồn hộ địa, bảo vệ cư dân và mang lại phúc lộc cho gia đình nếu được cúng kính đầy đủ mỗi ngày [9]. Trong khi đó, Chao Thi Ban thường hiện diện dưới dạng nữ thần, giữ gìn sự trong sạch, hài hòa và may mắn của không gian sống. Việc thờ cúng hai vị thần này không chỉ dừng lại ở hành động lễ nghi mà còn mang tính giáo dục đạo đức và sự gắn kết cộng đồng. Trẻ em được dạy từ nhỏ cách thưa gửi với các thần linh, thể hiện lòng kính trọng với không gian sống như một sinh thể linh thiêng. Hệ thống này kết hợp hài hòa giữa Phật giáo Theravāda và tín ngưỡng bản địa animism (linh hồn vạn vật).



Hình 1: Nam thần Phra Phum (พระภูมิ) ta y phải cầm pháp khí, tay trái cầm túi kim ngân. Nguồn: Hiếu Tín.

2.2.3. So sánh về biểu tượng, vị trí và vai trò

Dù khác biệt về tên gọi và hình thức, các vị gia thần ở Nam Bộ Việt Nam và miền Trung Thái Lan có nhiều điểm tương đồng sâu sắc. Về biểu tượng, Ông Địa - Thần Tài thường được khắc họa dưới dạng các ông lão hiền hậu, ngồi đất hoặc đứng cạnh thỏi vàng, trong khi Phra Phum mang hình ảnh thần linh đứng uy nghi trong nhà nhỏ, tay cầm kiếm trấn giữ phương hướng. Cả hai đều là biểu tượng bảo hộ - phúc lộc, phản ánh niềm tin vào sự hiện diện của thần linh trong đời sống vật chất.



Hình 2: Ông Địa cưỡi hổ, bộ sưu tập tượng Ông Địa của nhà sưu tập Nguyễn Hiếu Tín. (Nguồn ảnh: Hồng Đạt, Thông tấn xã Việt Nam)

Về vị trí, nếu như bàn thờ Ông Địa - Thần Tài đặt trong nhà, sát nền đất để gần "long mạch" thì San Phra Phum ở Thái Lan lại đặt cao, ngoài trời, thể hiện sự tôn kính hướng lên trời cao. Về vai trò, cả hai hệ thống đều đảm nhiệm chức năng hộ gia - chiêu tài - trừ tà, đồng thời là điểm neo tâm linh cho người dân, nhất là trong những lúc bất ổn, chuyển mùa hay kinh doanh.

Những tương đồng trên đây không chỉ là sự trùng hợp ngẫu nhiên mà còn cho thấy một cấu trúc niềm tin phổ quát của cư dân Đông Nam Á: thần linh luôn ở gần gũi, gắn bó mật thiết với không gian sinh sống và làm ăn hằng ngày.

2.3. Không gian và hình thức thờ cúng gia thần

2.3.1. Bàn thờ trong nhà, ngoài sân, miếu nhỏ

Không gian thờ cúng gia thần phản ánh rõ nét quan niệm tâm linh và cấu trúc văn hóa đặc trưng của từng vùng. Tại Nam Bộ Việt Nam, bàn thờ Ông Địa - Thần Tài thường đặt trong nhà, sát nền đất, gần cửa ra vào nhằm đón lộc và bảo vệ gia cư; bàn thờ Táo Quân gắn liền với khu vực bếp, biểu trưng cho sự ấm no. Một số gia đình lập thêm miếu ngoài sân thờ Thổ Thần nếu có đất rộng. Trong khi đó, ở miền Trung Thái Lan, San Phra Phum - "nhà thần hộ mệnh" được xây ngoài sân, trên trụ cao, quay về hướng cát, và xuất hiện phổ biến tại các công ty, khách sạn, siêu thị [8]. Miếu thờ Chao Thi Ban thường được đặt nơi sạch sẽ, yên tĩnh trong vườn. Sự khác biệt về vị trí thờ tự cho thấy triết lý thờ cúng hướng nội (Việt Nam) và hướng ngoại (Thái Lan), gắn với phong thủy và quan niệm về thiên - địa - nhân. Về biểu tượng, Ông Địa thân thiện, dân dã; Phra Phum trang nghiêm, tay cầm kiếm; Chao Thi Ban hiện thân như nữ thần thanh khiết. Lễ vật cũng phản ánh khác biệt vùng miền: người Việt cúng trà, rượu, trái cây; người Thái dùng nước, cơm, hoa nhài và đồ ngọt. Lễ cúng ở Việt Nam thường cố định theo dịp, còn ở Thái diễn ra hàng ngày. Dù khác biệt hình thức, tín ngưỡng gia thần ở cả hai khu vực đều hướng đến chiêu tài, trừ tà, hộ mệnh và gìn giữ nề nếp văn hóa - thể hiện rõ sự kết hợp giữa Phật giáo, tín ngưỡng dân gian và tinh thần cộng đồng đặc trưng của Đông Nam Á.

2.3.2. Vật phẩm, lễ nghi, thời điểm cúng lễ

Vật phẩm cúng tế là một yếu tố thể hiện tính dân dã và thực tiễn trong tín ngưỡng thờ gia thần. Ở Nam Bộ, các lễ vật thường gồm trà, rượu, trái cây (chuối, mãng cầu, đu đủ...), thuốc lá, bánh ngọt và đặc biệt là hoa tươi. Một số nơi còn dâng cúng gạo muối, heo quay hoặc cá nướng trong dịp vía Thần Tài (mùng 10 tháng Giêng). Lễ Táo Quân vào 23 tháng Chạp là dịp đặc biệt, có tục phóng sinh cá chép, tượng trưng cho việc Táo Quân về trời. Tại Thái Lan, các vật phẩm cúng Phra Phum gồm hoa nhài, nước lọc, cơm trắng, trầu cau, trứng luộc và đôi khi là bánh kẹo, nước ngọt. Người Thái đặc biệt chú trọng đến sự thanh sạch của vật cúng, tránh dùng thịt sống hoặc món nặng mùi. Lễ cúng diễn ra hàng ngày, thường vào sáng sớm. Trước khi ăn, nhiều gia đình còn chắp tay khấn trước bàn thờ San Phra Phum như một lời cảm tạ. Cả hai truyền thống đều cho thấy sự giao thoa giữa nghi lễ và đời sống thường nhật, nơi mà vật phẩm không cần xa hoa nhưng phải chân thành, sạch sẽ và phù hợp với tín niệm địa phương.

2.3.3. So sánh sự giản dị và linh hoạt trong thờ cúng

Một điểm nổi bật trong tín ngưỡng thờ gia thần ở cả Nam Bộ Việt Nam và miền Trung Thái Lan là sự giản dị và linh hoạt, phản ánh tính thích nghi với đời sống hiện đại mà vẫn giữ được hồn cốt văn hóa. Ở Việt Nam, người dân không cần theo nghi thức cố định mà linh hoạt thời gian, cách sắp xếp, vật cúng tùy theo điều kiện từng nhà. Bàn thờ có thể chỉ là một kệ nhỏ nhưng được giữ sạch sẽ, trang nghiêm và thường xuyên thắp nhang. Tương tự, ở Thái Lan, việc lập San Phra Phum không yêu cầu kiến trúc phức tạp, miễn là đúng hướng và đặt tại nơi không bị che khuất. Người dân có thể cúng mỗi sáng hoặc vài ngày một lần tùy thời gian. Lễ nghi chủ yếu do chủ nhà đảm nhận, không cần có thầy cúng hay pháp sư. Chính sự linh hoạt này làm cho tín ngưỡng gia thần có khả năng duy trì bền bỉ, không bị áp lực bởi tính lễ nghi hình thức mà vẫn giữ được chiều sâu tâm linh - một đặc điểm chung của tín ngưỡng dân gian Đông Nam Á: gần gũi, sống động và bền vững trong biến chuyển xã hội.

2.4. Ý nghĩa văn hóa - xã hội của tín ngưỡng thờ gia thần

2.4.1. Bảo vệ đời sống - cầu tài lộc - an cư lạc nghiệp

Tín ngưỡng thờ gia thần là một thiết chế tâm linh giúp con người đối phó với bất định của cuộc sống. Ở Nam Bộ, Ông Địa và Thần Tài được xem là những vị thần "trực chiến" với đời sống mưu sinh giúp gia chủ buôn may bán đắt, giữ gìn tài sản và hóa giải xui rủi. Việc thắp nhang mỗi sáng, rải muối gạo hay đổi vị trí bàn thờ trong ngày vía Thần Tài đều thể hiện niềm tin rằng thần linh có thể thay đổi vận mệnh. Tại Thái Lan, Phra Phum và Chao Thi Ban đóng vai trò "bảo hộ không gian sống", chống lại các thế lực xấu, bảo đảm sự hài hòa giữa con người - đất đai - linh giới. Người dân tin rằng nếu không cúng đúng cách, thần sẽ "rời nhà"

khiến mọi việc bất an. Tín ngưỡng này, dù không mang tính cưỡng chế, lại có tác dụng mạnh mẽ trong việc giúp con người ổn định tinh thần, hướng tới đời sống an cư lạc nghiệp - nơi mà thần linh không phải là phán quan mà là bạn đồng hành trong hành trình sinh tồn. Để nhận diện rõ hơn đặc điểm tín ngưỡng thờ gia thần ở Nam Bộ Việt Nam và miền Trung Thái Lan, chúng tôi đã tiến hành một khảo sát định lượng với 120 người tham gia, chia đều cho hai khu vực: TP. Hồ Chí Minh, Cần Thơ, Bạc Liêu (Việt Nam) và Ayutthaya, Suphanburi, Nakhon Pathom (Thái Lan). Mẫu được chọn theo phương pháp phân tầng ngẫu nhiên, đảm bảo tính đại diện về độ tuổi (18-65), giới tính và nghề nghiệp. Phiếu khảo sát được thiết kế từ cơ sở lý luận của S.J. Tambiah (1970), Edmund Leach (2002), tập trung vào sáu nhóm nội dung: mức độ tin vào gia thần, tần suất thờ cúng, vị thần chính, mục đích thờ cúng, không gian thờ và nơi cư trú [2]. Dữ liệu được mã hóa, xử lý bằng SPSS theo hướng thống kê mô tả. Kết quả cho thấy sự khác biệt nổi bật trong định hướng niềm tin. Ở Việt Nam, 23,3% người chọn mục đích "cầu tài lộc" và 26,7% thờ Ông Địa/Thần Tài; trong khi đó, 33,3% người Thái chọn "theo truyền thống" và 25,0% thờ Phra Phum cho thấy định hướng thực dụng ở Việt Nam và thiên về bảo tồn nghi lễ ở Thái Lan. Mức độ "rất tin tưởng" tương đối cân bằng (18,3% ở Việt Nam, 13,3% ở Thái Lan) nhưng Việt Nam lại có tỷ lệ "hoàn toàn không tin" cao hơn (28,3% so với 15,0%), phản ánh sự phân hóa mạnh hơn trong niềm tin. Tần suất thờ cúng cho thấy điểm tương đồng: hơn 20% ở cả hai khu vực chỉ cúng dịp lễ; khoảng 28,3% người Việt và 26,7% người Thái cúng hàng tháng; cúng hàng tuần đạt 20,0% ở Việt Nam và 18,3% ở Thái Lan; trong khi tỷ lệ cúng hàng ngày không cao (16,7% ở Việt Nam, 15,0% ở Thái Lan). Về không gian thờ, người Việt chủ yếu đặt bàn thờ trong nhà (57,8%), còn người Thái ưu tiên không gian ngoài trời (25,0%) và các miếu nhỏ (23,3%). Tuy nhiên, mô hình "vừa trong vừa ngoài" cũng được ưa chuộng ở cả hai nơi (28,3% ở Việt Nam và 21,7% ở Thái Lan). Tỷ lệ người không thờ khá thấp, dao động từ 10,0% đến 13,9%. Các số liệu trên cho thấy tín ngưỡng gia thần là một thực hành phổ biến nhưng đa dạng, vừa phản ánh cấu trúc niềm tin truyền thống, vừa cho thấy mức độ linh hoạt và thích nghi với bối cảnh hiện đại. Dù khác biệt, cả hai khu vực đều chứng tỏ rằng thần linh không chỉ là biểu tượng thiêng liêng mà còn hiện diện sâu sắc trong đời sống sinh kế và văn hóa cộng đồng [4].

2.4.2. Tạo dựng niềm tin, gắn kết cộng đồng

Không chỉ bảo vệ cá nhân, tín ngưỡng thờ gia thần còn có vai trò xã hội rõ nét. Các nghi lễ liên quan như lễ vía Thần Tài, cúng Táo Quân, dựng miếu Phra Phum hay dâng lễ hàng ngày đều trở thành dịp để các thành viên trong gia đình tụ họp, cùng tham gia và chia sẻ giá trị tinh thần. Ở Nam Bộ, trẻ nhỏ được dạy cách chắp tay khấn thần, lau dọn bàn thờ, tạo nên một chuỗi truyền thụ niềm tin xuyên thế hệ, con cọp - vật cưỡi của ông địa như vị "sơn quân chi thần" người đứng đầu bảo hộ một vùng khai hoang, tạo dựng cộng đồng [6]. Tại Thái Lan, việc dựng San Phra Phum không chỉ là trách nhiệm cá nhân mà còn là dấu hiệu văn hóa được tôn trọng bởi cả khu phố [5]. Trong một số dịp như Tết Songkran, người dân còn tổ chức lễ cầu an cho cả khu đất - mang tính cộng đồng sâu sắc. Tín ngưỡng gia thần không chia ranh giới giàu nghèo, sang hèn mà là điểm gặp gỡ chung giữa các gia đình. Qua đó, nó xây dựng một niềm tin bền vững - không chỉ vào thần linh mà còn vào lối sống hài hòa, trật tự, đạo lý - vốn là nền tảng của cộng đồng Đông Nam Á truyền thống.

2.4.3. Thể hiện bản sắc vùng và căn tính dân tộc

Tín ngưỡng thờ gia thần là tấm gương phản chiếu rõ ràng bản sắc văn hóa địa phương. Ở Nam Bộ, hình ảnh Ông Địa bụng phệ, miệng cười sảng khoái tượng trưng cho tính cách phóng khoáng, hào sảng và ưa vui của cư dân vùng sông nước [7]. Thần Tài với thỏi vàng, nụ cười ấm áp lại phản ánh ước vọng làm ăn chân chất và tinh thần trọng chữ tín của thương nhân miền Nam. Ngược lại, Phra Phum trong văn hóa Thái mang dáng vẻ nghiêm cẩn, thần thái siêu nhiên, đặt trên cao - phản ánh xã hội tôn ti, trọng nghi lễ. Chao Thi Ban với hình tượng nữ thần hiền từ nhấn mạnh vai trò phụ nữ trong việc giữ gìn mái ấm và hòa khí gia đình. Chính trong sự khác biệt ấy lại lộ rõ căn tính dân tộc - một bên trọng thực dụng gần gũi, một bên hướng về biểu tượng thanh cao nhưng cả hai đều gặp nhau ở một điểm: lòng tôn kính đối với thần linh gắn bó với đất - với nhà - với con người cho thấy tín ngưỡng dân gian là "hệ gen văn hóa" định hình căn tính vùng miền qua bao thế hệ.

2.5. Giao lưu văn hóa và sự tương tác khu vực trong hình thành tín ngưỡng

Tín ngưỡng dân gian luôn vận động trong dòng chảy lịch sử và chịu ảnh hưởng từ các mối giao lưu khu vực như buôn bán, di cư, hôn nhân, tôn giáo hay chính sách nhà nước. Ở Đông Nam Á - vùng đất đa dạng về dân tộc và tôn giáo - sự lai ghép tín ngưỡng (syncretism) diễn ra mạnh mẽ, góp phần định hình cấu trúc và nội dung hệ thống niềm tin. Tại Nam Bộ Việt Nam, thờ Ông Địa và Thần Tài không chỉ mang dấu ấn văn hóa bản địa mà còn chịu ảnh hưởng sâu sắc từ Phật giáo Nam Tông Campuchia và tín ngưỡng Trung Hoa (như tục thờ ông Tài) [3]. Đồng thời, tín ngưỡng Mẫu và Táo Quân cũng góp phần định hình tập tục thờ gia thần. Ngược lại, các hình thức thờ Phra Phum và Chao Thi Ban, vốn bắt nguồn từ văn hóa Thái Lan và Khmer [10] đã được người Việt ở khu vực biên giới tiếp nhận và tái cấu trúc theo bối cảnh riêng. Sự tương tác này không chỉ làm phong phú đối tượng thờ cúng mà còn ảnh hưởng đến kiến trúc miếu thờ, lễ nghi và cách bố trí không gian thờ như việc đặt bàn thờ trong nhà, ngoài sân hay kết hợp cả hai. Trong xã hội đa tộc người, nhiều biểu tượng thiêng có thể mang ý nghĩa kép, vừa phù hợp với truyền thống một cộng đồng, vừa được giải thích theo cách của cộng đồng khác. Như vậy, tín ngưỡng dân gian là sản phẩm của giao lưu văn hóa liên tục, nơi bản sắc được định hình qua tiếp biến và sáng tạo không bị mai một mà ngày càng phong phú, thích nghi linh hoạt với xã hội hiện đại.

3. Kết luận

Tín ngưỡng thờ gia thần ở Nam Bộ Việt Nam và miền Trung Thái Lan, dù khác biệt về mặt văn hóa, lịch sử và tôn giáo, lại cho thấy nhiều điểm tương đồng đáng chú ý. Từ việc lựa chọn các vị thần hộ mệnh như Ông Địa, Thần Tài, Táo Quân ở Việt Nam hay Phra Phum, Chao Thi Ban ở Thái Lan đến không gian thờ cúng và vật phẩm tế lễ, tất cả đều phản ánh nhu cầu tâm linh gần gũi, thực tiễn và linh hoạt của cư dân bản địa. Đây không chỉ là những biểu hiện tín ngưỡng đơn thuần mà còn là nơi phản chiếu bản sắc vùng miền, căn tính dân tộc và mối quan hệ giữa con người với tự nhiên - xã hội - siêu nhiên. Qua so sánh có thể nhận thấy rằng tín ngưỡng gia thần chính là một "mẫu số chung" văn hóa của khu vực Đông Nam Á, nơi sự giao thoa văn hóa, ảnh hưởng tôn giáo và điều kiện sinh sống đã tạo nên những hình thức tín ngưỡng vừa riêng biệt, vừa tương đồng. Quan trọng hơn, tín ngưỡng này không ngừng biến đổi để thích ứng với đời sống hiện đại nhưng vẫn giữ được chiều sâu tâm linh và tính cộng đồng. Sự tồn tại bền vững của tín ngưỡng gia thần chính là minh chứng cho năng lực thích ứng, dung hợp và sáng tạo của các cộng đồng dân cư trong vùng, đồng thời khẳng định giá trị văn hóa - xã hội sâu sắc mà tín ngưỡng dân gian mang lại trong đời sống đương đại.

Tài liệu tham khảo

[1] Ban Nghiên cứu Văn hóa tín ngưỡng phía Nam (2024), *Tục thờ thần Tài - ông Địa ở Nam Bộ*, nguồn: https://vanhoatinnguong.vn/bai-viet/tuc-tho-ong-dia-than-tai-o-nam-bo-7263.html.

[2] Edmund Leach (2002), *Culture and Communication: The Logic by Which Symbols Are Connected. (Văn hóa và giao tiếp: Lôgic kết nối các biểu tượng),* NXB Đại học Cambridge.

[3] Hồng Đạt (2024), *Nét đẹp văn hóa qua bộ sưu tập ông Địa của "ông đồ" Nguyễn Hiếu Tín,* nguồn: https://www.vietnamplus.vn/net-dep-van-hoa-qua-bo-suu-tap-ong-dia-cua-ong-do-nguyen-hieu-tin-post927943.vnp.

[4] Kitiarsa, P. (2005), *Beyond syncretism: Hybridization of popular religion in contemporary Thailand, Vượt ra ngoài đồng đại hóa tín ngưỡng: Quá trình lai ghép trong tôn giáo đại chúng tại Thái Lan hiện nay*, nguồn: https://thaihealingalliance.com/wp-content/uploads/Hybridization-of-Religion-in-Thailand.pdf, NXB Đại học Cambridge.

[5] Kosuta, M. (2022), *Thai religion and the viability of the construct 'cult' (Tôn giáo Thái Lan và khả năng vận dụng khái niệm ‹giáo phái› trong nghiên cứu)*, Tạp chí Poligrafi, Tập 27, số 105/106, tr. 45-61. https://doi.org/10.35469/poligrafi.2022.330, NXB Khoa học Annales ZRS Koper.

[6] Lâm Ngọc (2025), *Nam giảng viên mê… ông Địa,* nguồn: https://giaoducthoidai.vn/nam-giang-vien-me-ong-dia-post716431.html.

[7] Lưu Đình Long (2025), *'Choáng' với bộ sưu tập tượng ông Địa có '1-0-2',* nguồn: https://vietnamnet.vn/choang-voi-bo-suu-tap-tuong-ong-dia-co-1-0-2-cua-thac-si-van-hoa-huu-tin-2368694.html.

[8] Phan Anh Tú (2015), *Ảnh hưởng của việc thờ cúng Phra Phrom và Nang Kwak ở Nam Bộ trong bối cảnh giao lưu khu vực*, Tạp chí nghiên cứu Tôn giáo, số 07 (145), 87-98.

[9] Tambiah, S. J. (1970), *Buddhism and the Spirit Cults in North-East Thailand (Phật giáo và các tín ngưỡng linh hồn tại khu vực Đông Bắc Thái Lan)*, NXB Đại học Cambridge.

[10] Tinnakrit (2022), *Sự khác biệt giữa nhà thờ thần đất Phra Phum và thần hộ mệnh nhà cửa Chao Thi Ban*, nguồn: https://www.baanlaesuan.com/279892/home-maintenance/spirit-house-difference/,trang thông tin điện tử Baanlaesuan (chuyên đề Nhà ở và Cảnh quan), NXB Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.